

STRATEJİK GÖRÜNÜM

Aylık Bülten

7. Sayı

Mart 2024

Küresel Jeopolitik Görünüm: Münih Güvenlik Konferansı 2024

60. yılını dolduran Münih Güvenlik Konferansı, farklı ülkelerden çok sayıda siyasetçi, asker ve diplomatın katılımıyla 16-18 Şubat tarihleri arasında icra edildi. Münih Güvenlik Konferansı'nda; Doğu Avrupa, Hint-Pasifik, Ortadoğu ve Sahel bölgeleri ve ekonomi, iklim ve teknoloji konuları üzerine yoğunlaşıldı.

Toplantıya Gazze ve Ukrayna'daki savaşın yanı sıra eski Başkan Donald Trump'ın yeniden seçilmesi halinde ABD'nin savunma taahhütlerine ilişkin korkuların hâkim olması bekleniyordu. Ancak konferansın ilk gününe Rus muhalif lider Aleksey Navalny'nin hapishanede hayatını kaybettiği haberi damgasını vurdu.

ABD Başkan Yardımcısı Kamala Harris konferansta, eğer doğrulanırsa Navalny'nin ölümünün Putin'in vahşetinin yeni bir işareti olacağını söyleyerek, "Açık olalım, bundan Rusya sorumludur" ifadelerini kullandı.

Münih Güvenlik Konferansı, Avrupa'da ABD'nin Ukrayna'ya yardım etme ve müttefiklerini savunma konusunda destek verme kararlılığına ilişkin endişelerin arttığı bir dönemde gerçekleşti.

ABD'de Temsilciler Meclisi Kiev'e milyarlarca dolarlık yardım paketini ertelerken Cumhuriyetçilerin başkanlık adaylığı yarışında ön sırada yer alan Trump, savunmaya yeterince harcama yapmayan NATO müttefiklerini savunmayacağını söyledi. Harris, kendisi ve Başkan Joe Biden'ın "NATO'ya olan kutsal bağlılığının devam ettiğini" ve Ukrayna'nın ihtiyaç duyduğu silah ve kaynakları güvence altına almasına yardımcı olmak için baskı yapmaya devam edeceklerini söyleyerek Avrupa'ya güvence vermeye çalıştı.

Ukrayna Devlet Başkanı Vladimir Zelenskiy müttefiklerden gelen desteğin azaldığından yakınırken Almanya Kiev için uzun vadeli güvenlik güvenceleri imzalayan ikinci ülke oldu. Öte yandan üst üste iki yıldır konferansa hiçbir Rus yetkili davet edilmedi.

Konferans'ta beşinci ayına giren İsrail Hamas savaşının ağırlığı da hissedildi. İngiltere Dışişleri Bakanı David Cameron, işgal altındaki Filistin topraklarına fon sağlanmasına yardımcı olan Avrupa ülkeleri ile kilit Arap ve Körfez ülkelerinin yetkililerinin, potansiyel bir ateşkes sonrasında İsrail ve Filistin halkının geleceğini tartışmak üzere Münih etkinliğinin oturum aralarında buluşacaklarını söyledi.

İsrail, Gazze'deki nispeten güvenli son yer olan Refah'a yönelik saldırısını sürdürmemesi yönünde baskıyla karşı karşıya. Ancak İsrail Dışişleri Bakanı Israel Katz Münih'te gazetecilere verdiği demeçte, İsrail'in Hamas'ı tamamen yok etmek için Refah'a girmekten başka seçeneği olmadığını söyledi. Refah'taki mültecilerin nereye gidecekleri sorulduğunda Gazze'nin ikinci büyük şehri Han Yunus'u işaret etti. Katz, İsrail'in Filistinli mülteciler konusunda komşu Mısır'la da koordinasyon sağlayacağını ve Mısır'ın çıkarlarına zarar vermemenin bir yolunu bulacağını söyledi.

ABD Dışişleri Bakanı Blinken ise, Konferansta dile getirilen Gazze'de Ateşkes çağrısını reddederek, Washington'un İsrail'in Gazze'deki askeri hareketine "sarsılmaz desteğini" yineledi.

Çin Dışişleri Bakanı Wang Yi ise Münih Güvenlik Konferansı'ndaki "Dünyada Çin" oturumunda yaptığı konuşmada Pekin'in Moskova ile bağlarını güçlü bir şekilde savunurken, Batı'yı Çin'in Tayvan konusundaki kırmızı çizgilerini geçmemesi konusunda uyardı. Ayrıca Wang Yi, Çin Cumhurbaşkanı Xi Jinping'in "Rus ve Ukraynalı liderler de dahil olmak üzere dünya liderleriyle derinlemesine temaslarda bulunduwğunu" ve Çin'in özel elçisi Li Hui'nin "farklı taraflar arasında arabuluculuk yapmak için yoğun bir şekilde seyahat ettiğini" söyledi.

Bkz: <https://tr.euronews.com> - <https://cgtnturk.com>

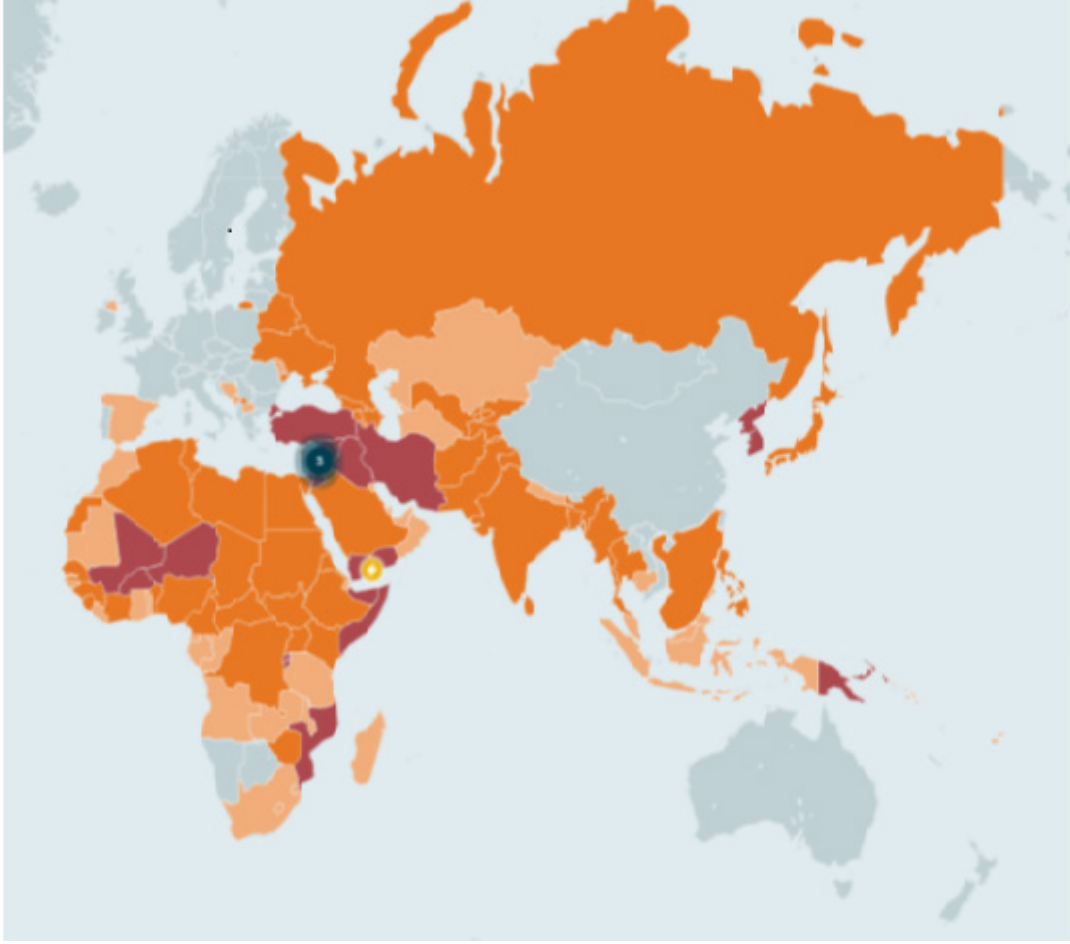
Küresel Jeopolitik Görünüm: Şiddet ve Çatışma

Şubat ayında Dikkat Çeken Çalışma Sahaları

Şubat ayında küresel jeopolitik görünümde dört çatışma riski ön plana çıktı.

İsrail'in dört ayda 27.000'den fazla insanın ölümüne neden olan Gazze'ye yönelik amansız saldırıları hız kesmeden devam etti ve arabuluculuk çabaları bir ateşkes sağlamadığı takdirde daha fazla ölüm ve yıkıma neden olabilir.

Olası bir ateşkes süreci, açlık ve hastalıkla mücadele eden yaklaşık iki milyon yerinden edilmiş Gazzeli için bir nevi soluklanma ve yardım sağlayabilir.

ABD ve İngiltere, Yemen'deki Husilere karşı yoğun bombardıman kampanyası başlatarak daha geniş çaplı bir tırmanma riski yarattı. ABD'nin grubu "terörist" olarak tanımlaması insani krizi daha da derinleştirebilir ve barış sürecini sekteye uğratabilir. Bu arada, çeşitli bölgelerdeki cephe hatları çatışmaların yeniden başlayabileceğine dair işaretler verdi.

İsrail ve Hizbullah arasındaki çatışmalar, İsrail'in sınır boyunca konuşlanan Hizbullah savaşçılarını geri püskürtmek için baskıyı artırmasıyla yüksek yoğunlukta devam etti ve Lübnan'ı ve bölgeyi içine alan topyekûn savaş riskinin altını çizdi.

Tahran destekli ve muhtemelen Suriye'den hareket eden bir grubun Ürdün'de üç ABD askerini öldürmesinin ardından ABD, Suriye'de ya da başka bir yerde misilleme saldırıları düzenlemeye hazırlanıyor. Söz konusu saldırı, İsrail'in Gazze'deki savaşının başlamasından bu yana bölgede ABD güçlerine yönelik ilk ölümcül saldırı olarak kayıtlara geçti.

Bkz: <https://www.crisisgroup.org/crisiswatch/february-alerts-and-january-trends-2024>

Küresel Ekonomik Görünüm: ABD, Avrupa ve Asya

ABD: ABD'de enflasyon 2024'ün ilk ayında aylık yüzde 0,3 yıllık yüzde 3,1 olarak tahminlerin üzerinde gerçekleşti. Çekirdek enflasyon da 8 ayın en hızlı artışını kaydetti. Beklentileri aşan veri, FED'in (ABD Merkez Bankası) enflasyonla mücadele politikasının zorlu olacağına ve faiz indirimlerinin kısa sürede başlamayacağına işaret etti. Tahminleri aşan veri, FED'in faiz indirimlerine yakında başlayacağına yönelik beklentileri azalttı. Bu kapsamda para piyasalarında ilk faiz indirim beklentisi Haziran'dan Temmuz'a ötelendi.

FED'den yapılan açıklamada, bu yıl 32 bankanın stres testine tabi tutulacağına bilgisi verilerek, bu bankaların ticari ve konut amaçlı gayrimenkul piyasalarının yanı sıra kurumsal borç piyasalarında artan stresle ciddi bir küresel resesyona karşı test edileceği aktarıldı. Bu yılki senaryoda, ABD'de işsizlik oranının 6,5 puan artışla %10'luk zirveye ulaştığı belirtilen açıklamada, bu artışa ciddi piyasa oynaklığı, şirket tahvili marjlarında genişleme, konut fiyatlarında %36 ve ticari gayrimenkul fiyatlarında %40 düşüş dâhil varlık fiyatlarında çöküşün eşlik ettiği kaydedildi.

Kaynak: <https://www.bloomberg.com>

Avrupa: AB Komisyonu'nun "Avrupa Ekonomik Tahminleri 2023 Kış" raporu yayımlandı. "Enflasyonun gerilemesiyle büyümede gecikmeli toparlanma" başlıklı raporda, AB ekonomisinin 2023'te yüzde 0,5 2024'te yüzde 0,9 2025'te yüzde 1,7 Euro Bölgesi ekonomisinin ise 2023'te yüzde 0,5 ve 2024'te yüzde 0,8 2025'te 1,5 büyüyeceği öngörüldü. AB Komisyonu'nun bir önceki "Sonbahar" raporunda AB'nin 2023'te yüzde 0,6 2024'te yüzde 1,3 2025'te yüzde 1,7 Avro Bölgesinin 2023'te yüzde 0,6 2024'te yüzde 1,2 2025'te yüzde 1,6 büyüyeceği tahmin edilmişti.

Son raporla birlikte AB ve Avro Bölgesi'nin büyüme tahminleri aşağı yönlü revize edilmiş oldu. Böylece, satın alma gücünün zayıflaması ve yüksek faiz oranlarının kredileri azaltmasıyla Euro Bölgesi'nde bu yılki ekonomik büyüme beklentisi yüzde 1,2'den yüzde 0,8'e indirildi. Raporda, 2023'te AB üyesi 11 ülke ekonomisinin küçüldüğüne dikkat çekilerek, Estonya'nın yüzde 3,5 İrlanda'nın yüzde 1,9 Macaristan ve Lüksemburg'un yüzde 0,8 Avusturya'nın yüzde 0,7 Letonya'nın yüzde 0,6 Finlandiya ve Çekya'nın yüzde 0,4 Almanya ve Litvanya'nın yüzde 0,3 ve İsveç'in yüzde 0,1 daraldığı belirtildi.

Küresel Çevresel Görünüm: Çevresel Yıkımlar

Bu yıl Almanya'nın yüzde 0,3 Fransa'nın yüzde 0,9 İtalya'nın yüzde 0,7 İspanya'nın yüzde 1,7 büyüyeceği tahmin edildi.

Kaynak: <https://tr.euronews.com/>

Asya: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'nün (OECD) Ekonomik Görünüm Raporu'nda, 2024'te küresel GSYİH'da yüzde 2,9 artış öngörülüyor; bu, Kasım 2023 tahminine göre 0,2 puan daha yüksek. 2025'te ise küresel büyümenin hafif bir iyileşme göstererek yüzde 3'e ulaşması bekleniyor. OECD'ye göre, Asya'nın, geçen yıl olduğu gibi 2024 ve 2025'te de küresel büyümenin büyük kısmını karşılamaya devam etmesi bekleniyor.

Örgüt, beklenen büyüme hızı açısından Hindistan, Endonezya ve Çin'in 2024 ve 2025'te küresel anlamda ilk üç ülke olacağını tahmin ediyor. Hindistan'ın bu yılki büyümesinin yüzde 6,2 Endonezya'nın 5,1 ve dünyanın en büyük ikinci ekonomisi olan Çin'in ise yüzde 4,7 olacağı tahmin ediliyor. 2025 yılında ise bu oranların sırasıyla yüzde 6,5-5,2 ve yüzde 4,2 olması bekleniyor.

Kaynak: <https://www.dunya.com/finans/haberler/>

Kalkınma Mı Çevreyi Koruma Sorumluluğu Mu?

13 Şubat tarihinde Erzincan'ın İliç ilçesinde Çöpler altın madeninde yaşanan toprak kayması sonrasında hem yitirdiğimiz canlarımıza üzüldük hem de bu gibi büyük çevresel yıkımlara sebep olabilecek maden yatırımlarını tartışır olduk.

Çevre politikaları ile kalkınma hedefleri çekişmeli bir ilişkiye sahiptirler. Bundan dolayıdır ki madencilik gibi faaliyetler çevre üzerinde büyük bir tahribat yarattığından çevrenin korunması anlayışı ile çoğu zaman çelişirler. Kalkınmanın kaçınılmazlığını savunanlar çoğu zaman çevresel bozulmaya bir tür 'dışsallık' olarak bakarlar. Ancak özünde çevreyi oluşturan unsurların bütünlüğü her bir çevre felaketinin kümülatif etkisinin çok daha büyük boyutlarda ve uzun erimli olacağını gösteriyor.

Siyanür ve sülfürik asit içeren maddeler bölgenin suyunu ve toprağını kirletirken tüm bölge ekosistemi üzerinde olumsuz etki yaratıyor. Bu zehirli maddelerin yeraltı sularına karıştığını öne süren uzmanlar ilk etapta bölge tarımının çok zarar göreceği uyarısında bulunuyor.

Hem ekosisteme hem de bölgede yaşamını sürdüren insanların sosyo-ekonomik faaliyetlerine etkisi analiz edilmeden ruhsat verilen her maden ülkemizin gelecekte çok büyük sorunlarla yüzleşeceğini gösteriyor.

Çevrenin korunmasını, uygun Çevresel Etki Değerlendirmesi süreçlerinin işletilmesini, katılımcı, yurttaş refahını ve temiz bir çevrede yaşama hakkını gözetilen yasal düzenlemeler ile yasal düzenlemelerin uygulanmasını garanti altına alan kurumsallaşmaya çok ihtiyacımız var.

En çok ihtiyacımız olan da birlikte hareket etme azmi. 2019 yılında Kaz Dağlarında altın madeni protestoları halkın bu konuda son derece hassas olduğunu göstermişti. Ancak protestolar bir madenin açılmasını engellese de her gün yeni maden açma ruhsatı için başvurular oluyor.

Bir yanda taş ocakları, diğer yanda mini hidroelektrik santraller ile mücadele. Biz yurttaşlar ancak daha iyi düzenleme ve uygulamaları talep ederek ve takipçisi olarak kamunun etkin işlemlerini sağlayabiliriz.

Bkz: <https://www.bbc.com/turkce/articles/ckveyyg5l25o>

Küresel Teknolojik Görünüm: Yazılı Metinden Video Üretimi

Yapay Zeka Metni Videoya Dönüştürüyor

Yapay zeka şirketi OpenAI, tanıtımını yaptığı “Sora” isimli video üretim teknolojisi ile büyük ses getirdi. Yapay zeka teknolojisi son birkaç yılda, komutla insan elinden çıkmış gibi fotoğraf, çizim, şiir üretebilecek bir noktaya ulaştı. Sora ise yazılı metni büyük bir gerçeklikle videoya dönüştüren bir teknoloji olarak tanıtıldı. OpenAI, bu teknolojiyi elde etmek için “yapay zekaya hareket halindeki dünyanın öğretilmesini” duyurdu.

Şirket kullanıcıların bir dakika uzunluğunda videolar üretebileceğini açıkladı. Sora henüz her isteyen ulaşabileceği bir teknoloji değil. OpenAI, ortaya çıkabilecek tehlikelerin önünün alınabilmesi için öncelikle Sora’nın belirlenen profesyoneller tarafından test edileceğini duyurdu.

OpenAI, teknolojinin hangi noktada olduğunu gösteren videolar da paylaştı. Bu örneklerden birinde “Tokyo’da deri ceketli bir kadının siyah ayakkabılarla, şehir ışıkları arasında yürümesini içeren” video isteğinin gerçeğe çok yakın şekilde üretildiği görülüyor. OpenAI, Sora’nın karmaşık sahnelere yanıt verebilecek kapasitede olduğunu açıklıyor. Kullanıcının talep edebileceği cisimlerin gerçek dünyada nasıl var olduğunu anlayabildiği ifade ediliyor.

OpenAI, şiddet ve cinsel içeriklerin engellenmesi, ünlü benzerliği videoları gibi içeriklerin engelleneceğini de duyurdu.

Bölgesel ve Küresel Toplumsal Cinsiyet Görünümü: Suudi Arabistan'da Modernizasyon

Teknolojinin bu tür komutları videoya dönüştürmeyeceği savunuldu. Ancak Ünlü teknoloji Youtuber'ı Marques Brownlee, Sora ile ilgili ilk izlenimini "korkutucu" olarak tanımladı. Apple'ın kurucularından Steve Wozniak, Tesla ve Space X'in sahibi Elon Musk'ın da aralarında bulunduğu teknoloji devi isimler, "İnsanlarla rekabet edebilecek AI sistemleri, topluma ve insanlığa karşı çok büyük riskler oluşturuyor" görüşünü savunuyor.

Konu ile ilgili bir başka risk ise Sora gibi teknolojiler vasıtasıyla yalan haber ve dezenformasyon faaliyetlerinin artarak, özellikle seçim süreçlerini manipüle edecek şekilde kullanılma potansiyeli. Ayrıca ağır şiddet, çocuk pornosu, vahşet gibi görüntüler içeren içeriklerin Sora'ya tanımlanması durumunda nasıl bir sonuç çıkacağı şimdilik belirsiz gibi görünüyor.

Bkz: <https://www.bbc.com/turkce/articles/cn3n9gg8dr3o>

Suudi Arabistan'ın Devam Eden Açılımları

Suudi Arabistan'da geçtiğimiz senelerde başlayan toplumsal reform girişimleri, kadınlara yönelik birçok kısıtlamanın kaldırılması ile paralellik gösteriyor. Kendisini "modern reformist" olarak tanımlayan Veliyaht Prens Muhammed bin Salman'ın yönetiminde atılan adımlar, toplumsal alanda cinsiyet eşitliğini öngörüyor. Hayata geçen birçok uygulamaya göre kadınlar artık erkek refakatçi olmadan araba kullanabiliyor ve 21 yaşından büyük olmak kaydıyla pasaport başvurusu yapabiliyor; çocuklarının doğum belgesini alabiliyor, evlenme ve boşanmada da hak sahibi oluyor. Söz konusu uygulamaların siyasi ve sosyal yönden de desteklendiğini görüyoruz. Örneğin Suudi Arabistan ilk kadın büyükelçi olan Reema bint Bandar Al Saud'u ABD'ye atayarak kendi tarihinde bir ilki gerçekleştirmişti.

Geçtiğimiz günlerde ise bir başka ilk yaşandı. Riyad, Singapur'da düzenlenen bir güzellik yarışmasına temsilci gönderdi. Asya ve Arap ülkeleri arasında düzenlenen Miss Mrs Global Asya yarışması Singapur'da sonuçlandı. Bu yılki yarışmaya aralarında Avustralya, Borneo, Hindistan, Endonezya, Japonya, Tayland, Filipinler, Singapur, Suudi Arabistan, Vietnam, Bangladeş, Myanmar ve Malezya'nın da bulunduğu 12 ülkeden 25 kadın katıldı. Bu senenin birincisi Filipinler'den Dyan Shane Mag Abo olurken Abo'ya ödülünü geçtiğimiz yılın kazananı Gliyam Cundangan takdim etti.

Yarışmaya damga vuran kadınlardan biri de Suudi Arabistanlı Rumi el Kah-tani. Romy Suudi Arabistan tarihinde ilk kez bir güzellik yarışmasına katılan kadın olarak tarihe geçti. Asya basınında çıkan haberlerde Romy'nin moda endüstrisinde iz bırakmak isteyen birçok genç Suudi kadına ilham kaynağı olduğu belirtiliyor. Dahası, Romy'nin böyle bir yarışa katılması ülkedeki kadınların kültürel ve sanatsal alanlara katılımının giderek daha fazla kabul edildiğini gösteriyor.

Bkz: <https://www.arabnews.com> - <https://medyascope.tv> - <https://www.milliyet.com.tr>

Bölgesel ve Küresel Toplumsal Cinsiyet Görünümü: Avrupa Birliği ve Kadına Yönelik Şiddet Yasası

Avrupa Birliği Tecavüz Suçunun Tanımını Üzerinde Anlaşmaya Varamadı
Avrupa Birliği tarafından kadına yönelik şiddetle mücadele amacıyla hazırlanan ilk yasa kanun yapıcılar ve üye devletler tarafından kabul edildi. Tasarının ilk taslağı 2022 yılının Mart ayında sunulmuştu. Yasaya göre suç kapsamındaki şiddet türleri arasında, zorla evlendirme, kadın sünneti, online taciz ve takip, mahrem görüntülerin rıza dışı paylaşımı ve ya-pay zeka tarafından üretilen porno gö-rüntülerin paylaşımı da yer alıyor.

Yasa kimi eksikliklere sahip olsa da ilk olması nedeniyle son derece önemli. Bu eksiklerin başında ise tecavüz suçunun ortak bir tanımının bulunmaması yer alıyor. 2022'de sunulan ilk taslakta, tecavüz suçu "mağdurların zorlama, tehdit veya baskıya dair kanıt sunmalarına gerek duymadan, rıza olmaksızın cinsel ilişki" olarak tanımlıyordu ve "sadece evet evet demektir" konseptine dayanıyordu ancak kimi ülkeler bu tanıma karşı çıktı. Temel ihtilaf ise rızaya dayalı olmayan her ilişkinin tecavüz sayılıp sayılmayacağı üzerine.

Rıza ve Tecavüz Suçu

Cinsel suçlar söz konusu olduğunda, "rıza" önemli bir tartışma konusu. Cinsel şiddet davalarında failer kendilerini savunmak için genellikle karşı tarafın rızasının olduğunu beyan ediyor, gerekçe olarak da saldırı anında kendilerine etkin şekilde karşı koyulmamasını söylüyor. Ancak kişilerin alkol vb. nedenlerle kendisini savunamayacak durumda olması, şok nedeniyle donup kalması ya da korku nedeniyle cinsel saldırıya sesini çıkaramaması tecavüzü aklayacak sebepler arasında yer almamalı.

Nitekim bu anlarda üretildiği iddia edilen rıza, mağdur tarafın hür iradesiyle üretilmiyor. Örneğin Türkiye'de 2012 yılında yaşanan bir cinsel şiddet vaka-sında, mahkeme %36 engeli olan mağ-durun tecavüz anında bağırması ne-deniyile rızasının olduğunu kabul etmişti. Mağdur verdiği ifadede failin kendisini ve ailesini öldürmekle tehdit ettiğini ve bu nedenle sesini çıkarmaya korktuğunu belirtse de mahkeme "rızası var" yönün-de rapor düzenleyerek failin indirimden yararlanmasını sağlamıştı.

Avrupa'da tartışılan konu bir hareketin cinsel şiddet sayılmaması için karşı tarafın doğrudan rıza beyan etmesi ve rıza beyan etmediği durumların tecavüz sayılması ve bu şekilde tehdit, bilinç kaybı, şok gibi kişinin kendini fiziken ve mental olarak savunamayacağı durumların kötüye kullanımının engellenmesi temelinde ilerliyor.

Bkz: <https://www.eurotopics.net> - <https://tr.euronews.com>

İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ
ULUSLARARASI STRATEJİK ARAŞTIRMALAR
UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZİ
(AREL USAM)

İLETİŞİM:

Prof. Dr. Oktay BİNGÖL, Müdür, oktaybingol@arel.edu.tr, 0850 850 27 35-1622

Dr. Öğr. Üyesi Selma ŞEKERCİOĞLU BOZACIOĞLU, Müdür Yrd. selmasekercioglu@arel.edu.tr,
0850 850 27 35- 1623

Dr. Yunus KARAĞAÇ, Stratejik Araştırmalar Uzmanı, yunuskaraagac@arel.edu.tr 0850 850 27 35-
1647

Sinem KARATAŞ ARI, İdari İşler Uzmanı, sinemkaratas@arel.edu.tr, 0850 850 27 35-1648

BU SAYIYA KATKI SUNANLAR

Doç. Dr. Aylın ERDOĞDU, Küresel Ekonomik Görünüm: ABD, Avrupa ve Asya
Arş. Gör. Elif ÜÇERLİ, Bölgesel ve Küresel Toplumsal Cinsiyet Görünümü

ADRES:

Türkoba Mahallesi Erguvan Sokak No:26 / K 34537 Tepekent – Büyükçekmece

İstanbul-Türkiye

arelusam@arel.edu.tr

arelusam01@gmail.com